

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*

2018, Yıl:6, Sayı:14

Geliş Tarihi: 02.08.2018

Kabul Tarihi: 14.09.2018

Sayfa:127-144

ISSN: 2147-8872

YENİ BİR İHTİLÂC-NÂME METNİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Kadim Polat*

Özet

Geleceğe dair kuşku, merak ve meçhul olanı öğrenme gayesi, yaradılıştan bu yana insanoğlu için ciddi bir sorunsal olmuştur. Bu sorunsalı aşırp geleceğe dair bilinmezleri keşfetme ve hayatına bu doğrultuda yön verme arzusu neticesinde, insanların yüzyıllar boyunca nesne, yiyecek ve içecek; ya da seğiren beden uzuvları aracılığıyla meçhul olanı öğrenmeye yönelik adımlar attıkları görülmektedir. Gaybî ilimlerin toplumların günlük yaşayışında yarattığı bu hükümranlık, edebi metinlere de intikal etmiş ve bunun sonucunda mensur ya da manzum; müellifi bilinen veya bilinmeyen birçok metin kaleme alınmıştır. Bunun en bilinen örneklerinden biri, kültürümüze seğir-nâme ya da ihtilâc-nâme adlarıyla yerleşen ve vücuttaki uzuvların seğirmesi neticesinde geleceğin yorumlanması olarak tarif edilen fal türüdür. Çalışmamız, Digital Vatican Library'de *Borg.turc.79* koduyla yer alan ve seğirmelere dair bilgiler içeren *İhtilâc-nâme* başlıklı metnin çevriyazımını yapıp dönemi içindeki önemini belirtmek amacıyla kaleme alınmıştır. Toplam 137 seğirmeye yer verilen eserde seğiren uzuvlar ve gelecekle ilgili tahmin edilen sonuçlar, metnin çevriyazımını yapılmadan önce tablo halinde sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: seğir-nâme, ihtilâc-nâme, uzuvlar, gelecek, merak

EVALUATIONS ON A NEW İHTİLÂC-NÂME TEXT

Abstract

Being sceptical about the future, curiosity and the aim of learning the unknown have been seriously problematic for the human race since the creation. As a result of overcoming this problem and having desire to find out the unknown pertaining to the future and to shape their life in this direction, people had taken steps in order to find out the unknown

* Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi, <https://orcid.org/0000-0003-0878-3751>, kadim.polat.49@gmail.com

through object, food and drink or twitching body parts for centuries. The empery created by sciences of unknown in the daily life of societies was transferred to the literary texts and as a consequence of this, there were several texts put down on paper in prosaic or poetic form whose writers were either known or unknown. One of the most known examples of this situation is a kind of fortune-telling that has settled in our culture by going under the names of seğir-nâme or ihtilâc-nâme and that has been described as interpretation of the future through looking at the twitching of the body parts. Our study has transliterated the text titled as İhtilâc-nâme that is located in Digital Vatican Library with the code of Borg.turc.79 and contains information regarding twitches, and has been put down on paper for the purpose of emphasizing of the importance this text within its period of time. In 137 works in total mentioning about the twitch, the estimated results related to twitching body parts and future are presented as tabular before the transliteration of the text.

Key Words: seğir-nâme, ihtilâc-nâme, body parts, future, curiosity

1. Giriş

Modern öncesi toplumlarda hayatı algılayış, yorumlayış ve sunuş biçimi, deneysel bir bakış açısından ziyade önceki nesillerin getirdiği ortak kültür temelinde ele alınmıştır. Dolayısıyla gündelik hayatta var olan bir durum ya da yaşanan bir olayı açıklama gayretinde bulunulurken rasyonel bir bakış açısı yerine, zihinsel yaratı repertuarında var olan birikimlerden faydalanılır. Eski çağlardan günümüze varıncaya değin hayatın dinamik bir seyirde ilerlemesi ve insanoğlunun da bu dinamizmin bir parçası olması neticesinde gelenek, ritüel ve alışkanlıklar sürekli dönüşüme uğramış ve birikerek günümüz modern düşünce anlayışını oluşturmuştur. Bu bilgiler ışığında, seğirme kavramının modern toplum öncesi tasavvurunda oluşturduğu imaj ile modern ve postmodern toplum zihninde yarattığı sonuçlar, diğer bütün kavramlarda olduğu gibi, anlamlandırma noktasında ciddi dönüşümlere uğramıştır. Modern tıp bilimindeki tanımlamaya göre seğirme; kasa gelen sinirlerin aşırı derecede uyarılması ile oluşan bir hareketlenmedir (Mengi 1977, 308). Günümüz insanının rasyonel bir bakış açısıyla ele aldığı bu kavram, eski insan için “anlam” arayışı noktasında derinleşmiş ve vücutta meydana gelen bir kas hareketinden çok daha fazla anlam taşır hale gelmiştir. Buna bağlı olarak vücuttaki hareketlenmelerden bir ipucu yakalama gayretiyle geleceğin gizemini keşfetme ve hayatını ona göre şekillendirme amacı güden insanoğlu palmologie, ihtilâc-nâme ve seğir-nâme adları altında eserler kaleme almıştır (Sümbüllü 2010, 27). Bu eserlerin ortaya çıkmasındaki en büyük motivasyon ise insanoğlunun geleceğe dair merak dürtüsü, bu dürtüyü harekete geçirip geleceğe hükmetme kaygısı ve buna bağlı olarak gücü elinde bulundurma hevesi olmuştur.

Bedende meydana gelen bu hareketlenmelerin birçok mana içerdiği ve kişinin geleceğine yönelik birtakım karineler barındırdığı düşüncelerinden hareketle seğir-nâmeler, inanışı ve toplumsal yaşayışı belirleyici unsurlar haline gelmiş ve edebi metinler aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Seğir-nâme türüne çok eski çağlardan beri hususi bir değer

atfedildiği, bu hususi değerlerin seçirmelere ilk etapta başlı başına bir ilim şubesi olma niteliği, sonraki dönemlerde ise edebi tür niteliği kazandırdığı görülmektedir (Sümbüllü 2010, 27). Birçok kültürde kaleme alınmış olan bu eserler, Türk kültüründe de kendisine fazlasıyla yer bulmuş ve asırlar boyunca belli bir gelenek etrafında teşekkül ederek telif ve tercüme yoluyla kültürümüze dahil edilmiştir. Bu türün geçmişinin Türklerin ilk yazılı metinlerine kadar uzandığını ve Türk halkının inanış, değer yargıları ve davranış kalıpları hakkında psikolojik, sosyolojik ve folklorik açıdan önemli veriler sunduğunu belirtmek gerekir (Eroğlu 2017, 672). En çok Osmanlı döneminde kaleme alınan bu tür, genellikle tâbir-nâme ve fâl-nâme gibi kitaplar içerisinde, çoğunlukla müellif kayıtlarından yoksun müstakil eserler şeklinde karşımıza çıkar (Sümbüllü 2010, 28).

Bazı münevverler bu tür eserlerde, gelecek bağlamında yapılan yorumların gerçeği ne kadar yansıttığı ya da bu ilmin ne kadar hakiki olduğu ile ilgili düşünceler ileri sürmüşlerdir. Örneğin XVII. yüzyılın önemli şahsiyetlerinden olan Katip Çelebi (ö. 1657) Keşfü’z-zünûn’da seçir-nâmelerle ilgili bilgiler vermiş ve faydalarını saymakla birlikte, bu türün güvenilir bir ilim olmadığını aktarmıştır (Yeltkaya ve Bilge 2014, 31-32). Cumhuriyet dönemi araştırmacılarından olan Orhan Hançerlioğlu da bu türe isnad edilen ilim adlandırmasını “sözde” olarak nitelendirmiş dolayısıyla gerçekçi bulmamıştır (Hançerlioğlu 2011, s. 186). Güvenirliği ve ilim olup olmadığı konusunda zaman zaman şüpheye düşülmüş olsa da bu türün halkın gelenek, ritüel ve günlük yaşayışında yüzyıllar boyunca yer edindiği ve her seçirme hareketinin halk nezdinde belli bir anlam ve yorum içerdiği de bir gerçektir (Özçelik 1996, 98).

Nazım ya da nesir örnekleri ile karşılaştığımız seçir-nâmeler, baştan ayağa değin vücudun dış unsurlarının hareketlerine bağlı olarak geleceğe dair yorumlar içerir. Seçir-nâmelerde göze çarpan önemli özelliklerden biri bu ilmin Zulkarneyn ya da Danyal peygambere dayandırılmasıdır. Bunun herhangi bir dayanağının olmadığı ve öteden beri sürdürülen bir inanç olup herhangi bir delile dayanmadığı dile getirilmektedir (Ersoylu 1985, 27). Aynı zamanda bu durumun inandırıcılığı artırmak amacıyla olduğunu savunan araştırmacılar da vardır:

“Seğirnameelerde verilen hükümlerin tatbikatçıları olarak Hz. Adem, Hz. Danyal, Ca’fer-i Sadık, Hz. Zülkarneyn’i referans olarak göstermesi muhatapları etki altına almak adına suyu baştan tutma psikolojisi ile ilişkili olsa gerektir. Bu yaklaşım, türün inandırıcılık, etki ve yaygınlık kazanması adına müelliflerin beklentileri açısından amacına ulaşmıştır ki türün modern dünyada halen daha kısmi açılımları ile varolması bunu desteklemeye yetmektedir” (Sümbüllü 2010, 197).

Yukarıda zikredilen düşüncelerden hareketle, çalışma konusu olarak belirlediğimiz *İhtilâc-nâme* başlıklı metnin hangi uzuvları ele aldığına değinilecek ve bu metnin nasıl bir üslup özelliği taşıdığı ile ilgili düşüncelere yer verilecektir.

1. Digital Vatican Library’deki Yazmanın Özellikleri

İhtilâc-nâme başlığını taşıyan eser, müellif kaydından yoksun olup telif tarihi ve telif yerine dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Harekeli nesihle yazılan bu mensur eserin bir sayfası dışında diğer sayfalarındaki satır sayısı 9’dur. Metin içinde yer alan Arapça ve Farsça kelime varlığının az olması ve eser içinde *bây*, *talû*, *kın* gibi arkaik sözcüklerin bulunması,

metnin eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğuna dair izler barındırır. Bununla birlikte *şād* kelimesinin *şāz* şeklinde yazılması, metnin 15. yüzyıl ve öncesinde yazıldığına dair önemli bir ipucu içermektedir. Ancak bu zamana kadar çevriyazımı yapılan seğir-nâme örnekleri incelendiğinde, üslup ve kullanılan sözcük bakımından bir ortaklık olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu durumun seğir-nâme türlerinin ortak bir özelliği olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Bu bakımdan seğirme metinleri içinde yer alan eski Anadolu Türkçesi unsurlarının, eserin yazılış tarihine dair kesin bir bilgi verdiği inancı kanaatimizce doğru değildir.

Çalışma konumuz olan *İhtilâc-nâme* metninin başında Hz. Adem'in seğir-nâmelere göre geleceğini değerlendirdiği, bu durumun İskender-i Zulkarneyn ile devam ettiği ve son olarak da Harun'ı-R-Reşid'in seğirme ile ilgili kitabı yanından hiç ayırmadığı belirtilir. Sonrasında seğir-nâmelerin yazılış sebeplerine değinen müellif, bu eseri yazmasındaki amacı da şöyle açıklar: *İmdi bu kitâb Âdem oğlanınıñ başından ayağına degin her kaçığı endâmı seğirse aña hüküm eyler ve ol 'alâmetiñ hayır olacağı ve şer olacağı beyân ider.* Akabinde seğiren uzuvları açıklamaya geçerek bedeninin sultanının baş olduğunu, dolayısıyla ondan başlanması gerektiğini ifade eder ve baştan ayağa kadar uzuvları açıklar. Aşağıda, incelediğimiz metin içinde geçen uzuvlar ve uzuvların seğirmesi sonucunda geleceğe dair yürütülen tahminler tablo halinde gösterilmiştir:

SEĞİREN UZUVLAR	YARATTIĞI SONUÇLAR
başınıñ depesi	şeref-i devlet bula eger pâdişâhlığa lâyıķ ise pâdişâh ola
başınıñ çevresi	hicr-i mâl ve bir yâd kişiden ululuk bula
başınıñ sağ yanı	bir kaçım üzerine ululuk eyleye
başınıñ şol yanı	şâzlığa irişe ve sefere vara tiz gele
el	işi murâdıncı ola ve oğul için bir dost yâ bir 'avrat için şâz ola
elinüñ sağ yanı	oğlı ucından eyilik göre veyâ istediğın bula
elinüñ şol yanı	sefere gide murâdına irişe şâz ola
kafa	mâl cihetinden azıcık kaçığıya düşe
sağ kulağı	eyü söz işide
sağ kulağıñ yumuşağı	bir kimseyle ceng ide amma sözi üstün ola
şol kulağı	anı yaramazlıkla añalar
şol kulağıñ yumuşağı	ululuk bula eyilükle añıla
sağ kulağ delügi	bir dostdan eyilik göre
şol kulağıñ delügi	azıcık kaçığıya düşe girü tiz şâz ola
sağ kulağıñ ardı	halk arasında sözi gâyet kabûl ola
şol kulağıñ ardı	bir dost anı eyilükle aña hayır haberler işide
sağ kaşı	şâzlık göre veyâ erkek oğlı ucından yâhüd bir dostdan eyilik göre
şol kaş	baylık bula
iki kaşı	bir dostın yararın göre şâz ola
sağ kaşıyla sağ gözi	murâdına irişe; iyü hüydän yavuz hüya döne
şol göziyle şol kaşı	kaçıgulu ola
sağ gözüñ kırıgu	mâl ucından sevine yâ pâdişâhdan bir murâd irişe

şol gözün kırığı	oğlancığından sevine yâhūd şāz-ı rāhat ola
şag gözün yuķaru ķapađı	şāzlıđa iriše ve rāhatlık ve bāylık süre
şol gözün yuķaru ķapađı segirse	düşmānla ceng ide
aşāđa ķapađı	bir nesne için melul olub āđlaya
şol gözün aşāđa ķapađı	şāz u rāhat ola
şag gözün yuķaru kırpüği	bir kimesne göre kim çokdan görmemiş ola
şol gözün yuķaru kırpüği	şāz u rāhat ola
şag gözün aşāđa kırpüği	bir ulu kimesne için şāz ola
şol gözün aşāđa kırpüği	āşüfteliđle añıla
şag gözün çevresi	her ne muradı var ise hāşıl ola
şol gözün çevresi	hoş nesne ucından sevine
şag gözün bebegi	‘illeti var ise ‘illetden ķurtıla
şol gözün bebegi	bir zamān dile düşe
şag gözün pıñarı	şāz u ferāh ola
şol gözün pıñarı	erkek oğlu doğa ki erişmiş ola
cümle burnı	şāz u baylık bula
burnuñ şag yanı	hamr içe; eydürler ki ceng eyleye
burnuñ şol yanı	ķayđulu ola
burnuñ içi	iyü adla anıla ululuk bula
burnuñ şag deligi	şāz ola
burnuñ şol deligi	ķayđulu ola yâhūd tenine zahm iriše yâhūd sögmek işide
şag yañađı	husta ise şifā bula guşşalu ise şāz ola
şol yañađı	bir iş işleye kim ütüne veyā gā’ib gele
āđzıñ şag köşesi	uluk bula
āđzıñ şol köşesi	kimsesi gā’ib ola girü gele
aşāđa dudağı	düşmānın hor u hāķır eyleye
dudağı	bir gā’ib gele ba’zılar dimişdür kimse ile ceng ide ve ba’zılar dost ola dirler
dili	ceng ide veyā bir kimseyle fāhiş şöyleşe
boğazı	hoş ta’am yiye ba’zılar dimişdir kim ğam-nāk ola
añlı	dostıla anuñ arasında düşmānlık belüre
añlı çuķuru	eyilükle añıla
boynıñ şag yanı	māl bula çok menfa’atle çok fā’ide göre
boynıñ şol yanı	hazıne eline gire ba’zılar dimişdür māl bula
boynıñ küllisi	hāđdan aña ğāzab gele
şag omuzu	beglik ve ululuk bula
şol omuzu	ğāyet sevine
iki omuzu	şāzlık bula
şag bāzūsı	uluk ve baylık bula
şol bāzūsı	yavu kılınmış nesne bula ve şıhhat bulup dizār göre
şag talusı	nı’met ve ‘izzet bula
şol talusı	eyilik ve şāzlık bula
şag dirseği	düşmān belüre sehl-i ğam göre andan şāz ola
şol dirseği	çok māl için ğāyet şāz ola
şag eli	çok eline gire
şol eli	hayır hācet ķabul ola
şag eliñ ayası	her ne muradı var ise hāşıl ola
şol eliñ ayası	bir ‘illetden yâhūd bir hastalıđdan ķurtıla şāz u rāhat ola

şag eliñ baş parmağı	bir hâcet dileye Hağ Te'âlâ revâ kıla yâhüd bir 'adâvetden kurtıla
ikinci parmağı	bir hayır niyyet için şâz ola
üçüncü parmağı	bir iş kim işleye anuñ ucından şâz ola
dördüncü parmağı	sehl-i guşsa geçüre
beşinci parmağı	sa'âdete irişe
şol eliñ baş parmağı	düşmân ile münâza'a idüb sözün geçüre
ikinci parmağı	bir hayır haber işide
üçüncü parmağı	dost haberin işide sevine
dördüncü parmağı	beglerden ve ululardan eyilük göre
beşinci parmağı	gâ'ibden mâl eline gire girü iğrâc ola
şag koltuğı	sehl-i guşsa geçüre
şol koltuğı	bir dostdan şâz ola yâhüd dostdan şâzlığa yetişe
şag memesi	bir işden kôrka
şol memesi	bir haber işide
cümle arğası	rızık için şâz ola
arkanuñ şag yanı	rızık için bir rence irişe yâ kayğu yetişe
arğanuñ şol yanı	erkek doğa oğlu
arğanuñ ortası	ululuğ bula sevine
beli	bir nesne bula sevine veyâhüd sefere gide sevine hayır göre
şag böğri	bir ziyâna irişe şoñı beşâret ola
şol böğri	bir hayır beşâret ola belâ'lardan emiñ u râhatlık bula
göğsüñ altı	'avrat diliyle aña düşmân ola
yüreğün ortası	melül ola ol demde yine geçe
cümle karnı	şâz u râhatlık bula bay ola
karnıñ şag yanı	bir hastalıktan kurtıla
karnuñ şol yanı	hâsta ola yine tizde şifâ' bula
göbegi	bereketler göre ve eyilikler göre bay ola
kaşığüñ şag yanı	bir nesne bula sevine ba'zılar eydür bir zamân hâsta ola
kaşığüñ şol yanı	sefere vara gele eyilik ve ululuğ bula sevine
kaşuğı cümle	bir oğlandan şâz ola
zekerı	'izzet ü hürmet bula ve mertebe bula ve sevdiğine cimâ' eyleye
hayânuñ iki yanı bir kezden	darlığa düşe
hayânuñ şag yanı	darlıktan kurtıla göñli şâz ola
hayanuñ şol yanı	biraz kayğu çeke şoñra sa'âdete yüz duta
dübürü	bir yerden bir yere gide otura
dübürüñ şag yanı	sa'âdete irişe şâzlık göre râhat ola
şag uyluğı	biraz düşe gamğın ola yine gani' ola
şol uyluğı	ululardan söz işide ba'zılar eydür şâzlık göre
dizi	pâdişâhdan şâz bula
şol dizi	bir düşmânı zahir ola veyâhüd hâsta ola
şag baldırı	et üzerine gele yâ melül ola girü tiz geçe
şol baldırı	baylık ve şâz ola
şag dizi başı	yaramaz söz söyleye
şol dizi başı	baylık bula
şag dizi altı	yaramaz söz söyleye
şol dizi altı	çok kın hükm ide

şag incigi	guşşadan kurtıla
şol incigi	sefer ide kendü kabilesinden ırak düşe
şag topuğı	devlet bula
şol topuğı	māl bula sevine ba'zilar dimişdür kim nafaķası dārā ola
şag ökçesi	ululuğa dege
şol ökçesi	huşümet ola
şag ayađuñ arķası	bir ulu kimse için ola şaz
şol ayađuñ arķası	sefere gide māl bula veyā bir küçük yüzlü 'avratdan eyilik göre
şag ayađuñ altı	mübārek sefer kıla murādına irişe ba'zilar eydür kaygulu ola
şol ayađuñ altı	māl gide ba'zilar eydür sefere gide kendü murādıyla gele
şag ayađuñ baş parmağı	ķul u ķaravaş şatun ala yā gā'ib māl eline gire
ikinci parmağı	gamdan soñra beşāret ola
üçüncü parmağı	ceng ide kayguya yetişe hindi eydür ni'met bula
dördüncü parmağı	düşmānın ķahrı ile ceng ola ammā ni'met ziyāde ola
beşinci parmağı	cümle hāceti revā ola
şag ayađuñ cümle parmağları	ķıtlıķdan selāmete irişe
şol ayađuñ baş parmağı	bir işden eyilik göre
ikinci parmağı	māl u devlet arta
üçüncü parmağı	çok hāberler işide
dördüncü parmağı	rāhatlık göre veyāhūd namāza taķşirlik ide
beşinci parmağı	şaz u ferāh u fütüh ve şafā vü sürüb u behcet bula
ayağı bir kezden	hacca sefer eyleye hacci ķabül ve maķbül ola

Tablo incelendiğinde, eserde toplam 137 seğirmeden bahsedildiği ve birçok uzvun *şag*, *şol*, *yan*, *ķevre* şeklinde bölümlere ayrılarak ele alındığı görülmektedir. Ayrıca birçok uzuvda ayrıntıya inildiği, buna bağlı olarak; *şol ķulađuñ delügi*, *burnuñ şag delügi* gibi ibarelerin sıklıkla yer aldığı dikkati çeker. Metin içindeki önemli noktalardan biri, seğirmelerden doğacak olan olumlu sonuçların olumsuz sonuçlara oranla oldukça fazla olmasıdır. Ancak az da olsa seğirme sonucunda yürütölen olumsuz tahminlerde; *hasta ola yine tizde şifā' bula inşāa llāh'u-Te'ālā* gibi ifadelerle tahminin ötesine geçildiği ve temenni noktasında görüş bildirildiği görülmektedir. Ayrıca olumsuz tahminlerden sonra müellifin *şadaķa virmek gerek namaz ķılmaķ gerek Allāh'a tesbīh ü istiđfār itmek* gerek şeklinde öneriler sunduğu da dikkati çeken diğer noktalardan biridir.

Sonuç

İnsanoğlu, geleceği öngörüp hayatına yön verme ve böylelikle gelecek olan sıkıntılardan uzaklaşma gayesi neticesinde gaybî alemin sırlarını çözmek istemiş, bunun sonucunda da birçok yönteme başvurmuştur. Bu bağlamda fallar, her yanı bilinmezliklerle dolu olan geleceğine bir ışık, bir haber ya da bir bilgi edinebilme umudu ile insanın hareketli yaşıyışının merkezinde olmuştur (Ersoylu 1985, 27). Farklı inanç ve kültürde var olmaları, farklı zaman dilimlerinde yaşamaları ya da değişik bakış açılarına sahip olmaları insan için bu durumu değiştirmemiş; her durumda, her şartta ve her zaman diliminde bilinmezi arama yoluna gidilmiş ve o yolda çaba harcanmıştır. Eski çağlarda Mısır, Babil, Çin ve Kalde gibi yerleşim yerlerinde bulunan yazılı belgelerde astroloji ve el falı gibi metotların kullanıldığı bilinmektedir (Duvarcı 1993, 3). Geçmişini bu kadar geriye götürebildiğimiz; toplumsal,

siyasi ve dini yaşayışta da baskınlığını hissettiğimiz fal kültürünün edebiyata intikal etmesi gayet tabiidir. Nitekim kültürümüzde onlarca örneği görülen tâbir-nâme, fâl-nâme ve seğir-nâme metinleri bu türe verilen önemin göstergelerindedir.

Çalışma konusu olarak belirlediğimiz *İhtilâc-nâme* başlıklı metin bir seğir-nâme örneğidir. Müellif kaydından yoksun olan ve yazılış tarihi bilinmeyen bu eser, baştan ayağa değin seğiren uzuvların gelecekte hangi olaylara işaret edeceğini bildirmek amacıyla kaleme alınmıştır. Metnin genelinde, seğiren uzuvlardan doğacak sonuçların olumlu olaylara işaret ettiği; aksi durumda, başa gelecek kötü bir olayın defedilmesi için öneriler sunulduğu ve temennide bulunulduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca seğir-nâmelerin kökeninin Hz. Adem'e kadar gittiği belirtilmekte ve metinde yer verilen ulvî şahsiyetlerin günlük yaşayışlarında, seğir-nâmeleri önemseyerek hareket ettikleri ifade edilmektedir. Modern öncesi toplumların gaybî aleme duyduğu merakın örneklerinden biri olan bu metin, o dönem insanının geleceğe dair kuşkularını gidermek amacıyla kaleme alınmıştır. Bu zamana kadar incelenen ve bundan sonra da eklenecek olan seğir-nâme/ihtilâc-nâme metinlerinden hareketle bu türün dil yapısı ve içeriği, buna bağlı olarak da ortak ve farklı yanları üzerinde daha etraflı bir çalışma yapılabileceğini düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- ÇELEBİ Katip (2014). **Keşf-el-zunun I**, (Haz.: Şerafettin Yaltkaya ve Kilisli Rıfat Bilge). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- DUVARCI Ayşe (1993). **Türkiye'de Falcılık Geleneği İle Bu Konuda İki Eser**, Ankara: Ersa Matbaası.
- EROĞLU Süleyman (2017). "Seğir-nâme A Copy in Riccardiana Library, Florence", **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S: 33, s. 671-695.
- ERSOYLU Halil (1985). "Seğir-nâme", **TDAY (Belleten)**, s. 27-48.
- HANÇERLİOĞLU Orhan (2011). **İslam İnançları Sözlüğü**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İhtilâc-nâme, https://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.turc.79. ET: 05. 06. 2018.
- MENGİ Mine (1977). "Kıyafetnameler Üzerine", **TDAY-Belleten**, s. 299-309.
- ÖZÇELİK Saadettin (1996). "Bir İhtilâc-Name Üzerine", **Millî Folklor**, S: 31-32, s. 98-111.
- SÜMBÜLLÜ Yusuf Ziya (2010). **Seğirname**, Erzurum: Fenomen Yayıncılık.

METİN

(1a)

İHTİLÂC-NÂME

(1) Şıgındum Tañrıya başladum anuñ adıyla elhamdüli'llâhi (2) Rabbi'l-'âlemin ammâ işbu kitâb Âdem peygamberün (3) mübârek 'azâları segirdüğü vaktin tecrübe (4) idüb râst gelen hükmi beyân eyledi ve (5) İskender-i Zû'l-ğarneyn dağı görüb dâ'im bilince (6) götürüb bu rivâyetler ile 'amel iderdi ve derler ki (7) ve ilerü zamânda pâdişâhlardan kalmışdur (8) Zû'l-ğarneyn 'aleyhi's-selâm kolından re'isler ve Hindü (9) hekimler uzun 'ömr birle sınanmışdur ve tecrübe (1b) (1) eylemişler kim Zû'l-ğarneyn bunuñla 'amel iderdi (2) ve şaklardı ve hem dirler kim Hârünü'r-reşid (3) bu kitâbı kendüden gidermezdi dâ'im bunuñla (4) 'amel iderdi zîrâ kim bu kitâb ^{أبولویم} sına (5) nmişdur ki Âdem oğlanlarınıñ gövdesinde (6) her bir endâmi segirse neye işâretdür aña göre (7) yarağın kılurlardı eger hayr 'alâmet belürse (8) Allâh'a şükr kılurlardı şâz olurlardı (9) ve eger şer 'alâmet belürse şadağa virüb (2a) (1) gelecek belâlardan emîn olurlardı imdi bu (2) kitâb Âdem oğlanınıñ başından ayağına degin (3) her kangı endâmi segirse aña hüküm eyler ve ol (4) 'alâmetiñ hayır olacağı ve şer olacağı beyân (5) ider geldik imdi kamu gövdenüñ sultânı (6) başdur eger başınıñ depesi segirse şeref-i (7) devlet bula eger pâdişâhlığa lâyıq ise pâdişâh (8) ola ve eger başınıñ çevresi segirse hicr-i mâl (9) ve bir yâd kişiden ululuk bula ve eger başınıñ sağ (2b) (1) yanı segirse bir kavm üzerine ululuk eyleye eger (2) başınıñ şol yanı segirse şâzlığa irişe (3) ve sefere vara tiz gele çok fâ'ide göre inşâa'llâhu-Te'âlâ (4) eger eli segirse işi murâdınca ola ve oğul (5) için bir dost yâ bir 'avrat için şâd ola (6) eger elinüñ sağ yanı segirse oğul ucından (7) eyilik göre veyâ istediğın bula eger elinüñ şol (8) yanı segirse sefere gide murâdına irişe şâz (9) ola eger kafası segirse mâl cihetinden azıcık (3a) (1) kayğuya düşe eger sağ kulağı segirse (2) delıldür kim iyü söz işide eger sağ kulağı (3) yumuşağı segirse bir kimseyile ceng ide ammâ (4) sözi üstün ola eger şol kulağı segirse (5) anı yaramazlığıla añalar eger şol kulağı yumuşağı (6) segirse ululuk bula iyülükle aña eger sağ kulağı (7) delügi segirse bir dostdan eyilik göre eger şol (8) kulağı delügi segirse azıcık kayğuya düşe (9) girü tiz şâz ola eger sağ kulağı (3b) (1) ardı segirse halk arasında sözi gâyet (2) kabül ola eger şol kulağı ardı segirse (3) bir dost anı eyilükle aña hayır haberler işide (4) eger sağ kaşı segirse şâzlık göre veyâ erkek (5) oğul ucından yâhüd bir dostdan eyilik göre (6) eger şol kaşı segirse bî-niyâz baylık bula inşâa'llâhu (7) Te'âlâ bir dost anı hayırla aña eger iki kaşı bile segirse (8) bir dostın yararın göre şâz ola eger sağ (9) kaşıyla sağ gözi segirse murâdına irişe (4a) (1) ve eydürler iyü hüdân yavuz hûya döne eger şol (2) göziyle şol kaşı segirse kaygulu ola (3) eger sağ gözüñ kırığı segirse delıldür kim mâl (4) ucından sevine yâ pâdişâhdan bir murâd irişe (5) eger şol gözüñ kırığı segirse oğlancığından (6) sevine yâhüd şâz (u) râhat ola eger sağ gözüñ (7) yukarı kapağı segirse delıldür ki şâzlığa (8) irişe ve râhatlık ve baylık süre eger şol (9) gözüñ yukarı kapağı segirse düşmânla ceng (4b) (1) ide 'akıbet aña öyle ola eger aşğa kapağı (2) segirse bir nesne için melül olub ağlaya (3) eger şol gözüñ aşğa kapağı segirse şâz (u) (4) râhat ola eger sağ gözüñ yukarı kirpügi (5) segirse bir kimesne göre kim çokdan görmemiş (6) ola eger şol gözüñ yukarı kirpügi segirse (7) şâz u râhat ola eger sağ gözüñ aşğa (8) kirpügi segirse bir ulu kimesne için şâz ola (9) eger şol gözüñ aşğa kirpügi segirse âşüftelikle (5a) (1) aña eger sağ gözüñ çevresi segirse her ne (2) murâdı var ise hâşıl ola ve eydürler azıcık (3) hastalığa yetişe eger şol gözüñ çevresi (4) segirse hoş nesne ucından sevine nâ-gâh (5) eydürler sehl-i hasta ola eger sağ gözüñ bebegi (6) segirse 'illeti var ise 'illetden kurtıla eger (7) şol gözüñ bebegi segirse bir zamân dile düşe (8) yaramazlığa eger sağ gözüñ pıñarı segirse (9) şâz (u) ferâh ola eger şol gözüñ pıñarı segirse (5b) (1) erkek oğul doğa ki erişmiş ola

¹Bu sözcük okunamamıştır.

cümle burnı (2) segirse delîldür kim şâz u baylık bula eger burnuñ (3) sağ yanı segirse hamr içe eydürler ki ceng (4) eyleye eger burnuñ şol yanı segirse kaygulu ola (5) eger burnuñ içi segirse iyü adla añıla ululuk bula (6) eger burnuñ sağ delügi segirse şâz ola eger (7) burnuñ şol delügi segirse kaygulu ola yâhūd (8) tenine zahm irişe yâhūd sögmek işide eger sağ (9) yañağı segirse hasta ise şifâ bula guşşalu (10) ise şâz ola eger şol yañağı segirse bir iş (6a) (1) işleye kim ütüne veyâ gâ'ib gele eger ağzıñ sağ köşesi (2) segirse ululuk bula eger ağzıñ şol köşesi (3) segirse kimsesi gâ'ib ola girü gele eger aşığa (4) dudağı segirse düşmânın hor (u) haķır eyleye (5) huccetile şıya eger dudağı segirse bir gâ'ib gele (6) ba'zılar dimişdür kimse ile ceng ide ve ba'zılar (7) dost ola dirler eger dili segirse elinde ceng (8) ide veyâ bir kimseyle fâhiş şöyleşe eger boğazı (9) segirse hoş ta'am yiye ba'zılar dimişdür kim (6b) (1) gam-nâk ola eger añlı segirse dostıla anuñ (2) arasında düşmânlık belüre eger añlı çukuru segirse (3) eyilikle añıla eger boynuñ sağ yanı segirse mâl (4) bula çok menfa'atle çok fâ'ide göre eger boynuñ (5) şol yanı segirse hazine eline gire ba'zılar (6) dimişdür mâl bula zahmetle eger boynuñ küllisi segirse (7) Haķdan aña gâzab gele şadaķa virmek gerek namâz (8) kılmak gerek Allâh'a tesbîh ü istiğfâr itmek gerek (9) tâ kim Haķķ subhânehu ve Te'alâ ol belâ'yı anuñ üzerinden (7a) (1) şava eger sağ omuzı segirse beglik ve ululuk (2) bula eger şol omuzı segirse gâyet sevine (3) eger iki omuzı segirse şâzlık bula eger sağ (4) bâzısı segirse ululuk ve baylık bula eger şol (5) bâzısı segirse ve yavu kılınmış nesne bula ve şihhat (6) bulub dîzâr göre eger sağ talusu segirse (7) ni'met ve 'izzet bula eger şol talusu segirse (8) eyilik ve şâzlık bula fi'l hâşıl ola eger sağ (9) dirsegi segirse düşmân belüre sehl-i gam göre andan (7b) (1) şâz ola eger şol dirsegi segirse çok mâl (2) için gâyet şâz ola eger sağ eli segirse çok (3) eline gire eger şol eli segirse hayır hâcet (4) kabûl ola eger sağ eliñ ayası segirse her ne murâdı (5) var ise haşıl ola eger şol eliñ ayası segirse (6) bir illetden yâhūd bir hastalıktan kurtıla şâz (u) (7) râhat ola eger sağ eliñ baş parmağı segirse (8) bir hâcet dileye Haķ Te'alâ revâ kıla yâhūd bir (9) 'adâvetden kurtıla eger ikinci parmağı segirse (8a) (1) bir hayır niyyet için şâz ola ba'zılar eydirler haber-i âh (2) ucundan gam çeke girü şâz ola eger üçüncü (3) parmağı segirse bir iş kim işleye anuñ ucundan (4) şâz ola eger dördüncü parmağı segirse sehl-i (5) guşşa geçüre eger beşinci parmağı segirse sa'âdete (6) irişe eger şol eliñ baş parmağı segirse düşmân (7) ile münâza'a idüb sözün geçüre eger ikinci (8) parmağı segirse bir hayır haber işide eger üçüncü (9) parmağı segirse dost haberin işide sevine (8b) (1) eger dördüncü parmağı segirse beglerden ve ululardan (2) eyilik göre eger beşinci parmağı segirse gâ'ibden (3) mâl eline gire girü ihrâc ola eger sağ koltuğı (4) segirse sehl-i guşşa geçüre eger şol koltuğı (5) segirse bir dostdan şâz ola yâhūd dostdan şâzlığa (6) yetişe eger sağ memesi segirse bir işden korķa (7) eger şol memesi segirse bir haber işide eger (8) cümle arkası segirse rızķ için şâz (9) ola eger arkanuñ sağ yanı segirse rızķ (9a) (1) için bir rence irişe yâ kaygu yetişe (2) eger arkanuñ şol yanı segirse erkek (3) doğa oğlu eger arkanuñ ortası segirse (4) ululuk bula sevine eger beli segirse bir nesne bula (5) sevine veyâhūd sefere gide sevine hayır göre (6) eger sağ böğri segirse bir ziyâna irişe (7) soñı beşâret ola eger şol böğri segirse (8) bir hayır beşâret ola belâ'lardan emîn u râhatlık (9) bula eger göğsüñ altı segirse 'avrat diliyle (9b) (1) aña düşmân ola eger yüregün ortası segirse (2) melûl ola ol demde yine geçe eger cümle ķarnı (3) segirse şâz u râhatlık bula bay ola eger (4) ķarnıñ sağ yanı segirse bir hastalıktan (5) kurtıla eger ķarnuñ şol yanı segirse hasta (6) ola yine tizde şifâ' bula inşâa'llâh'u-Te'alâ eger göbegi (7) segirse bereketler göre ve eyilikler göre bay (8) ola eger kaşıguñ sağ yanı segirse bir nesne (9) bula sevine ba'zılar eydür bir zamân hasta ola (10a) (1) eger kaşıguñ şol yanı segirse sefere (2) vara gele eyilik ve ululuk bula sevine eger (3) sağ ele 'avrat andan çok eyilik göre (4) eger kaşuğı cümle segirse bir oğlandan (5) şâz ola eger zekeri segirse 'izzet ü hürmet (6) bula ve mertebe bula ve sevdüğine cimâ' eyleye (7) eger hayânuñ iki yanı bir kezden segirse (8) darlığa düşe eger hayânuñ sağ yanı (9) segirse darlıktan kurtıla göñli şâz ola (10b) (1) eger

ḥayanuñ şol yanı segirse biraz kayǵu (2) çeke soñra sa'ādete yüz duta eger dübüri (3) segirse bir yerden bir yere gide otura eger (4) dübüriñ sağ yanı segirse sa'ādete irişe (5) şāzlık göre rāhat ola eger sağ uyluǵı (6) segirse biraz düşe ğamǵın ola yine ğanı (7) ola ba'zılar dimişlerdür ki kimse ki gele (8) eger şol uyluǵı segirse ululardan (9) söz işide ba'zılar eydür şāzlık göre (11a) (1) eger dizi segirse pādişāhdan şāz bula (2) eger şol dizi segirse bir düşmāni zahir ola (3) veyā düşmāni öle veyāhūd ḥasta ola eger sağ (4) baldırı segirse et üzerine gele yā melül (5) ola girü tiz geçe eger şol baldırı segirse (6) yumuşaǵı baylık u şāz ola eger sağ dizi (7) başı segirse yaramaz söz söyleye eger (8) şol dizi başı segirse baylık bula eger (9) sağ dizi altı segirse yaramaz söz söyleye (11b) (1) eger şol dizi altı segirse çok kın (2) ḥükm ide eger sağ incigi segirse ğuşşadan (3) kurtıla eger şol incigi segirse sefer ide (4) kendü kabilesinden irāk düşe eger sağ (5) topuǵı segirse devlet bula Tañrı istine (6) becid ola mescid yapa eger şol topuǵı segirse (7) māl bula sevine ba'zılar dimişdür kim nafaqası (8) dārā ola eger sağ ökçesi segirse ululıǵa (9) dege eger şol ökçesi segirse ḥuşümet ola (12a) (1) eger sağ ayaǵıñ arkası segirse bir ulu (2) kimse için ola şāz eger şol ayaǵıñ (3) arkası segirse sefere gide māl bula veyā (4) bir küçük yüzlü 'avratdan eyilik göre (5) eger sağ ayaǵıñ altı segirse mübārek sefer (6) kıla murādına irişe ba'zılar eydür kayǵulu (7) ola eger şol ayaǵıñ altı segirse māl gide (8) ba'zılar eydür sefere gide kendü murādıyla gele (9) eger sağ ayaǵıñ baş parmaǵı segirse (12b) (1) kul u qaravaş şatun ala yā ğā'ib māl eline gire (2) eger ikinci parmaǵı segirse ğamdan soñra beşāret ola (3) eger üçüncü parmaǵı segirse ceng ide kayǵuya (4) yetişe Hindü eydür ni'met bula eger dördüncü (5) parmaǵı segirse düşmānın kahr eyleye ceng ola (6) ammā ni'met ziyāde ola eger beşinci parmaǵı segirse (7) cümle ḥāceti revā ola eger sağ ayaǵıñ (8) cümle parmaǵları segirse kıtlıqdan selāmete irişe (9) eger şol ayaǵıñ baş parmaǵı segirse bir işden (13a) (1) eyilik göre eger ikinci parmaǵı segirse māl u devlet (2) arta eger üçüncü parmaǵı segirse çok ḥaberler (3) işide eger dördüncü parmaǵı segirse rāhatlık göre (4) veyāhūd namāza takşirlik ide eger beşinci parmaǵı (5) segirse şāz u ferāḥ u fütüh u şafā ve (6) sürüb u behcet bula eger ayaǵı bir kezden (7) segirse ḥacca sefer eyleye ḥaccı kabül (8) ve maqbül ola inşāa'llāhu-Te'ālā temmetü'l-kitāb (9) bi'avni'llāhi'l-meliki'l-vehhāb

EK: TIPKIBASIM

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc.79/0007

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc.79/0005

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc.79/0004

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc.79/0006

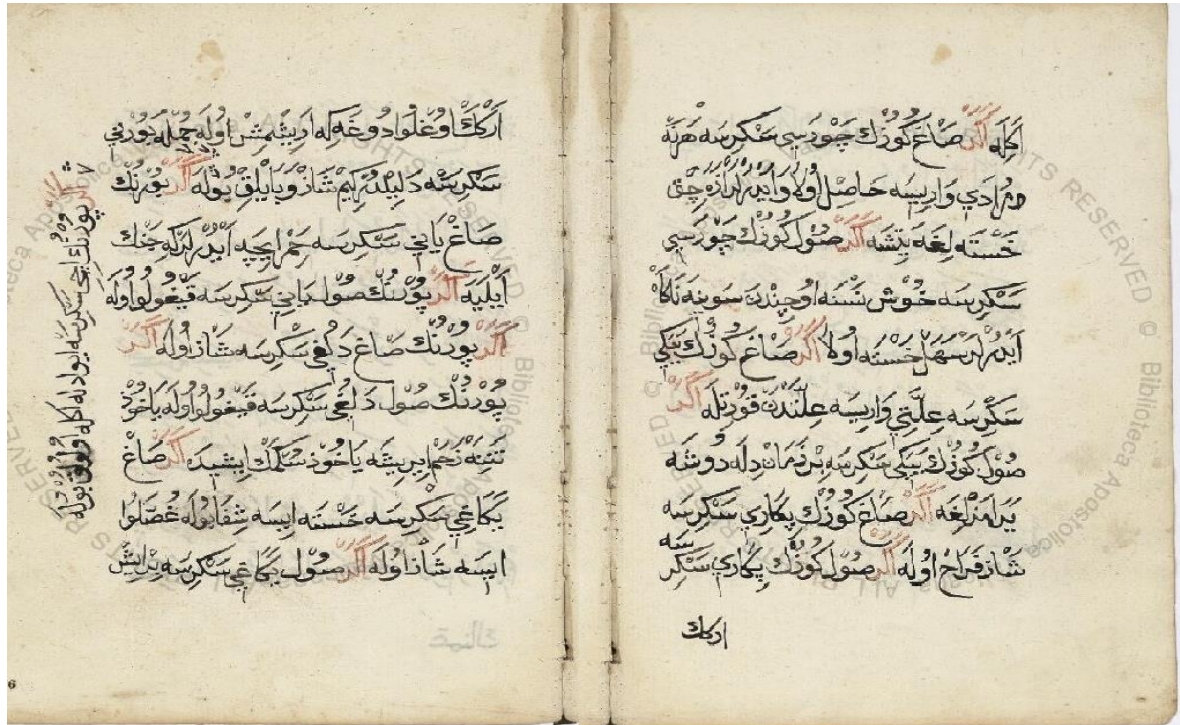
Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.turc.79/0011
 powered by AMLAD-NTT DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.turc.79/0010
 powered by AMLAD-NTT DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.turc.79/0013
 powered by AMLAD-NTT DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.turc.79/0012
 powered by AMLAD-NTT DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.tur.79/0015
 powered by ANLAD-NIT DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.tur.79/0014
 powered by ANLAD-NIT DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.tur.79/0017
 powered by ANLAD-NIT DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.tur.79/0016
 powered by ANLAD-NIT DATA

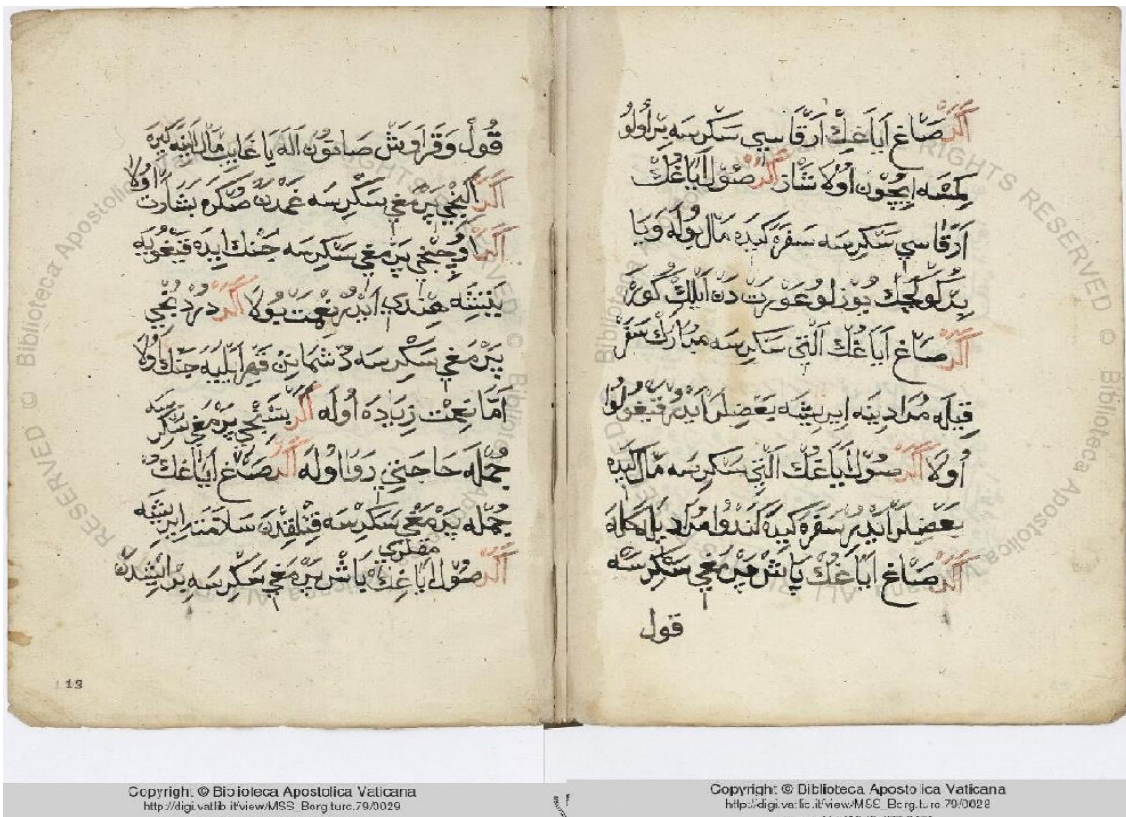

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc_79/027
 powered by ANLAD-NITL DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc_79/026
 powered by ANLAD-NITL DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc_79/029
 powered by ANLAD-NITL DATA

Copyright © Biblioteca Apostolica Vaticana
http://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg_turc_79/028
 powered by ANLAD-NITL DATA

